



YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIIY-AMALIY JURNALI

2026-yil 1-son

VOLUME 6 / ISSUE 1 / 2026

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.6.1.



Crossref
Content
Registration

ISSN: 2181-1938

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence

**MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT
YURIDIK UNIVERSITETI**

“Yurisprudensiya” – “Юриспруденция” – “Jurisprudence” huquqiy ilmiy-amaliy jurnali O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2020-yil 22-dekabrda 1140-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan.

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro‘yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko‘paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Sotuvda kelishilgan narxda.

Nashr bo‘yicha mas‘ul:
O. Choriyev

Muharrirlar:

E. Mustafayev,
Y. Yarmolik,
E. Sharipov,
K. Abduvaliyeva,
Y. Mahmudov,
M. Sharifova,
Sh. Beknazarova

Musahhih:

M. Tursunov

Texnik muharrir:

U. Sapayev

Dizayner:

D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko‘chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Veb-sayt: jurisprudence.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1387

Tasdiqnom

№ 174625, 29.11.2023.

Jurnal 2026-yil 24-fevralda bosmaxonaga topshirildi.
Qog‘oz bichimi: A4.
Shartli bosma tabog‘i: 18,1
Adadi: 100. Buyurtma: № 32.

TDYU bosmaxonasida chop etildi.
Bosmaxona manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko‘chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

TAHRIR HAY’ATI**BOSH MUHARRIR**

Z. Esanova – Toshkent davlat yuridik universiteti Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

BOSH MUHARRIR O‘RINBOSARI

J. Allayorov – Toshkent davlat yuridik universiteti Huquqiy tadqiqotlar oliy maktabi direktori, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

MAS‘UL MUHARRIR

N. Ramazonov – Toshkent davlat yuridik universiteti O‘zbek tili va adabiyoti sho‘basi mudiri, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

TAHRIR HAY’ATI A‘ZOLARI

J. Blum – Amerika Qo‘shma Shtatlarining Boston kolleji Huquq maktabi professori, huquq doktori (AQSh)

M. Vishovatiy – Polshaning Gdansk universiteti professori (Polsha)

M. Hayat – Muhammadiyah Malang universiteti o‘qituvchisi (Indoneziya)

A. Xoshimxonov – Toshkent davlat yuridik universiteti Yoshlar masalalari va ma‘naviy-ma‘rifiy ishlar bo‘yicha birinchi prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

A. Yakubov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro hamkorlik va uzluksiz ta‘lim bo‘yicha prorektor, yuridik fanlar doktori, dotsent

M. Axmedshayeva – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq nazariyasi sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

X. Xayitov – O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Qonunchilik palatasi deputati, yuridik fanlar doktori, professor

S. Yusupov – Toshkent davlat yuridik universiteti Ma‘muriy va moliya huquqi sho‘basi mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

E. Egamberdiyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik huquqi sho‘basi dotsenti, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

Sh. Ismoilov – Toshkent davlat yuridik universiteti Mehnat huquqi sho‘basi mudiri, yuridik fanlar doktori, dotsent

G. Uzakova – Toshkent davlat yuridik universiteti Ekologiya huquqi sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

G. Yo‘ldasheva – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va inson huquqlari sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

A. Yo‘ldoshev – Toshkent davlat yuridik universiteti Konstitutsiyaviy huquq sho‘basi dotsenti, yuridik fanlar doktori

R. Altiyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish sho‘basi professori v.b., yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

M. Kurbanov – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish sho‘basi dotsenti v.b., yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

S. Oripov – Toshkent davlat agrar universiteti Huquqshunoslik kafedrasida dotsenti, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

F. Hamdamova – Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti Xalqaro huquq va ommaviy huquq fanlari kafedrasida dotsenti v.b., yuridik fanlar doktori

D. So‘fiyeva – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq nazariyasi sho‘basi katta o‘qituvchisi, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

R. Kuchkarov – Toshkent davlat yuridik universiteti Huquq, jamiyat va madaniyat sho‘basi dotsenti v.b., filologiya fanlari nomzodi

**УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
ЮРИДИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ**

Правовой научно-практический журнал «Юриспруденция» – «Yurisprudensiya» – «Jurisprudence» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 22 декабря 2020 года с удостоверением № 1140.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:

О. Чориев

Редакторы:

Э. Мустафаев,
Е. Ярмолик,
Э. Шарипов,
К. Абдувалиева,
Й. Махмудов,
М. Шарифова,
Ш. Бекназарова

Корректор:

М. Турсунов

Технический редактор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт: jurisprudence.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Подписной индекс: 1387.

Свидетельство

от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию
24.02.2026.

Формат бумаги: А4.
Усл. п. л. 18,1. Тираж: 100 экз.
Номер заказа: 32.

Отпечатано в типографии
Ташкентского государственного
юридического университета.
100047, г. Ташкент,
ул. Сайилгох, дом 37.

© Ташкентский государственный
юридический университет

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

З. Зсанова – доктор юридических наук, профессор, проректор по научной работе и инновациям Ташкентского государственного юридического университета

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

Ж. Аллаёров – доктор философии по юридическим наукам, доцент, директор Высшей школы правовых исследований Ташкентского государственного юридического университета

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

Н. Рамазонов – доктор философии по филологическим наукам, доцент, заведующий сектором узбекского языка и литературы Ташкентского государственного юридического университета

ЧЛЕНЫ РЕДКОЛЛЕГИИ

Дж. Блум – профессор юридической школы Бостонского колледжа (Бостон, США), доктор юридических наук

М. Вишоватый – профессор Гданьского университета (Гданьск, Польша)

М. Хаят – преподаватель Университета Мухаммадия Маланг (Индонезия)

А. Хашимхонов – первый проректор по делам молодёжи и духовно-просветительской работе Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

А. Якубов – проректор по международным связям и дополнительному образованию Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, доцент

М. Ахмедшаева – профессор сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Х. Хайитов – депутат Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

С. Юсупов – заведующий сектором административного и финансового права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Э. Эгамбердиев – доцент сектора гражданского права Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

Ш. Исмоилов – заведующий кафедрой трудового права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, доцент

Г. Узакова – профессор сектора экологического права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Г. Юлдашева – профессор сектора международного права и прав человека Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Юлдошев – доцент сектора конституционного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Р. Алтиев – и.о. профессора сектора уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

М. Курбанов – и.о. профессора сектора уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

С. Орипов – доцент кафедры права Ташкентского государственного аграрного университета, доктор философии по юридическим наукам

Ф. Хамдамова – и.о. доцента кафедры международного и публичного права Университета мировой экономики и дипломатии, доктор юридических наук

Д. Суфиева – старший преподаватель сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

Р. Кучкаров – доцент сектора права, общества и культуры Ташкентского государственного юридического университета, кандидат филологических наук

**FOUNDER: TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF LAW**

“Yurisprudensiya” – “Юриспруденция” – “Jurisprudence” legal scientific and practical journal was registered by the Press and Information Agency of Uzbekistan on December 22, 2020 with certificate No. 1140.

The journal is included in the list of journals of the Higher Attestation Commission under the Ministry of Higher Education, Science and Innovations of the Republic of Uzbekistan.

Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of journal materials are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:

O. Choriev

Editors:

E. Mustafaev,
E. Yarmolik,
E. Sharipov,
K. Abduvalieva,
Y. Makhmudov,
M. Sharifova,
Sh. Beknazarova

Proofreader:

M. Tursunov

Technical editor:

U. Sapaev

Designer:

D. Rajapov

Editorial office address::

100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: jurisprudence.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Subscription index: 1387.

Certificate

№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 24.02.2026.

Paper size: A4. Cond.p.f: 18,1.

Units: 100. Order: № 32.

Published in the Printing house of
Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITORIAL BOARD

EDITOR-IN-CHIEF

Z. Esanova – Deputy Rector for Scientific Affairs and Innovations of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

DEPUTY EDITOR

J. Allayorov – Director of the Graduate School of Legal Research of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

EXECUTIVE EDITOR

N. Ramazonov – Head of the Department of Uzbek Language and Literature of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

J. Blum – Professor of Law School of Boston College, Doctor of Law (Boston, USA)

M. Vishovatiy – Professor of the University of Gdańsk (Gdansk, Poland)

M. Hayat – Lecturer of the University of Muhammadiyah Malang (Indonesia)

A. Khashimhonov – First Deputy Rector for Youth Affairs and Spiritual and Educational Affairs of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

A. Yakubov – Deputy Rector for International Relations and Further Education of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Associate Professor

M. Akhmedshaeva – Professor of the Department of Theory of State and Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

Kh. Khayitov – Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

S. Yusupov – Head of the Department of Administrative and Financial Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

E. Egamberdiev – Associate Professor of the Department of Civil Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

Sh. Ismoilov – Head of the Department of Labor Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Associate Professor

G. Uzakova – Professor of the Department of Environmental Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

G. Yuldasheva – Professor of the Department of International Law and Human Rights of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Yuldoshev – Associate Professor of the Department of Constitutional Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

R. Altiev – Acting Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

M. Kurbanov – Acting Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

S. Oripov – Associate Professor of the Department of Law of Tashkent State Agrarian University, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

F. Hamdamova – Acting Associate Professor of the Department of International Law and Public Law of the University of World Economy and Diplomacy, Doctor of Law

D. Sufieva – Senior Lecturer of the Department of Theory of State and Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

R. Kuchkarov – Associate Professor of the Department of Law, Society and Culture of Tashkent State University of Law, Candidate of Philological Sciences

MUNDARIJA

12.00.01 – THEORY AND HISTORY OF STATE AND LAW. HISTORY OF LEGAL DOCTRINES

11 ESHTURDIYEVA FARANGIZ BAXODIR QIZI

Huquqiy bo'shliq fenomeni va uni bartaraf etish: O'zbekiston fuqarolik qonunchiligi misolida

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI.
XALQARO XUSUSIY HUQUQ

21 NOSIROV SHERZOD SHERMATOVICH

Transchegaraviy to'lovga qobiliyatsizlik huquqi: nazariy yondashuvlar va zamonaviy muammolar

28 ABDULLAYEV KOMILJON ISTATILLO O'G'LI

Bulutli texnologiyalarni huquqiy tartibga solish muammolari va istiqbollari

36 AVLIYOQULOV BEKMIRZA BEKTEMIROVICH

Transchegaraviy zarar yetkazish oqibatida vujudga kelgan nizolarni hal qilishda xalqaro xususiy huquqning o'rni

44 MAMADIYEV ABROR ABDURAXMON O'G'LI

O'zbekistonda intellektual mulk huquqlarini himoya qilish tizimini takomillashtirish yo'llari: kompensatsiyaviy mexanizmlar

53 RAHMATOV AZIZBEK ISKANDAR O'G'LI

Mezonin kapitalning tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishdagi o'rni va uning huquqiy tartibga solinishi

61 SAIDOVA NIGORAXON AKMAL QIZI

Onlayn marketpleys operatorlarining huquqiy maqomi

12.00.06 – TABIIY RESURSLAR HUQUQI. AGRAR HUQUQ. EKOLOGIK HUQUQ

74 ISANOV XOLMUROD RUZIYEVICH

Qishloq xo'jaligi sohasini huquqiy tartibga solishni takomillashtirish muammolari

12.00.07 – SUD HOKIMIYATI. PROKUROR NAZORATI. HUQUQNI MUHOFAZA QILISH
FAOLIYATINI TASHKIL ETISH. ADVOKATURA

83 BAZARBAEVA SHAXLO RAXIMOVNA, SOBITOVA UMIDAXON MUROD QIZI

Fuqarolar huquqlarini ta'minlashda huquqni muhofaza qiluvchi organlar va sud tizimining o'zaro hamkorligi

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

94 ABBOSOV MIRSULTON MIRSHAROF O'G'LI

Sun'iy intellektdan foydalangan holda sodir etilgan jinoyatlar uchun javobgarlik: xalqaro-huquqiy yondashuv

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQI VA
SUD EKSPERTIZASI

102 **BAZAROVA DILDORA BAXADIROVNA**

Jinoyat protsessida ichki ishonchga ko'ra dalillarni baholashning nazariy muammolari

12.00.12 – KORRUPSIYA MUAMMOLARI

125 **KOLENKO YEVGENIY VYACHESLAVOVICH, AHMADOV ALIMARDON AXMADOVICH**

Kriptoaktivlar soyadagi iqtisodiyotda: jinoyiy faoliyatda foydalanilgan aktivlarni qaytarishning huquqiy tahlili

137 **AHMADJONOV MURODULLO NURALI O'G'LI**

Korrupsiyaning sabablari va demokratik yechimlar

12.00.13 – INSON HUQUQLARI

145 **MO'MINOV ASILBEK HUSNIDDIN O'G'LI**

Raqamli muhitda shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish sohasidagi qonunchilik: xorijiy tajriba va milliy istiqbollar

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.01 – ТЕОРИЯ И ИСТОРИЯ ГОСУДАРСТВА И ПРАВА.
ИСТОРИЯ ПРАВОВЫХ УЧЕНИЙ

11 ЭШТУРДИЕВА ФАРАНГИЗ БАХОДИР КИЗИ

Феномен правового пробела и его устранение: на примере гражданского законодательства Узбекистана

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО.
СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

21 НОСИРОВ ШЕРЗОД ШЕРМАТОВИЧ

Трансграничное право несостоятельности: теоретические подходы и современные проблемы

28 АБДУЛЛАЕВ КОМИЛЖОН ИСТАТИЛЛО УГЛИ

Проблемы и перспективы правового регулирования облачных технологий

36 АВЛИЁКУЛОВ БЕКМИРЗА БЕКТЕМИРОВИЧ

Роль международного частного права в разрешении споров, возникающих в результате причинения трансграничного ущерба

44 МАМАДИЕВ АБРОР АБДУРАХМОН УГЛИ

Пути совершенствования системы защиты прав интеллектуальной собственности в Узбекистане: компенсационные механизмы

53 РАХМАТОВ АЗИЗБЕК ИСКАНДАР УГЛИ

Роль мезонинного капитала в финансировании предпринимательской деятельности и его правовое регулирование

61 САИДОВА НИГОРАХОН АКМАЛ КИЗИ

Правовой статус операторов онлайн-маркетплейсов

12.00.06 – ПРИРОДОРЕСУРСНОЕ ПРАВО. АГРАРНОЕ ПРАВО. ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ПРАВО

74 ИСАНОВ ХОЛМУРОД РУЗИЕВИЧ

Проблемы совершенствования правового регулирования сельскохозяйственной сферы

12.00.07 – СУДЕБНАЯ ВЛАСТЬ. ПРОКУРОРСКИЙ НАДЗОР.

ОРГАНИЗАЦИЯ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ. АДВОКАТУРА

83 БАЗАРБАЕВА ШАХЛО РАХИМОВНА, СОБИТОВА УМИДАХОН МУРОД КИЗИ

Взаимодействие правоохранительных органов и судебной системы при обеспечении прав граждан

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

94 АББОСОВ МИРСУЛТОН МИРШАРОФ УГЛИ

Ответственность за преступления, совершённые с использованием искусственного интеллекта: международно-правовой подход

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

102 БАЗАРОВА ДИЛДОРА БАХАДИРОВНА

Теоретические проблемы оценки доказательств по внутреннему убеждению в уголовном процессе

12.00.12 – ПРОБЛЕМЫ КОРРУПЦИИ

125 КОЛЕНКО ЕВГЕНИЙ ВЯЧЕСЛАВОВИЧ, АХМАДОВ АЛИМАРДОН АХМАДОВИЧ

Криптоактивы в теневой экономике: правовой анализ возврата активов, используемых в преступной деятельности

137 АХМАДЖОНОВ МУРОДУЛЛО НУРАЛИ УГЛИ

Причины коррупции и демократические решения

12.00.13 – ПРАВА ЧЕЛОВЕКА

145 МУМИНОВ АСИЛБЕК ХУСНИДДИН УГЛИ

Законодательство в сфере защиты персональных данных в цифровой среде: зарубежный опыт и национальные перспективы

CONTENTS

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

11 ESHTURDIEVA FARANGIZ BAKHODIR KIZI

The phenomenon of legal gaps and their elimination: on the example of Uzbekistan's civil legislation

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

21 NOSIROV SHERZOD SHERMATOVICH

Cross-border insolvency law: theoretical approaches and contemporary challenges

28 ABDULLAEV KOMILJON ISTATILLO UGLI

Problems and prospects of legal regulation of cloud technologies

36 AVLIYOQULOV BEKMIRZA BEKTEMIROVICH

The role of private international law in resolving disputes arising from transboundary damage

44 MAMADIEV ABROR ABDURAKHMON UGLI

Ways to improve the system of protection of intellectual property rights in Uzbekistan: compensatory mechanisms

53 RAHMATOV AZIZBEK ISKANDAR UGLI

The role of mezzanine capital in financing entrepreneurial activity and its legal regulation

61 SAIDOVA NIGORAXON AKMAL KIZI

Legal status of online marketplace operators

12.00.06 – THE LAW OF NATURAL RESOURCES. AGRARIAN LAW. ENVIRONMENTAL LAW

74 ISANOV KHOLMUROD RUZIEVICH

Problems of improving the legal regulation of the agricultural sector

12.00.07 – JUDICIAL BRANCH. PROSECUTOR'S CONTROL. ORGANIZATION OF LAW ENFORCEMENT. ADVOCACY

83 BAZARBAEVA SHAKHLO RAKHIMOVNA, SOBITOVA UMIDAKHON MUROD KIZI

Interaction between law enforcement agencies and the judicial system in ensuring the rights of citizens

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

94 ABBOSOV MIRSULTON MIRSHAROF UGLI

Liability for crimes committed using artificial intelligence: an international legal approach

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND FORENSIC EXPERTISE

102 BAZAROVA DILDORA BAKHADIROVNA

Theoretical problems of evidence evaluation based on inner conviction in criminal procedure

12.00.12 – CORRUPTION PROBLEMS

- 125 **KOLENKO YEVGENIY VYACHESLAVOVICH, AHMADOV ALIMARDON AHMADOVICH,**
Crypto-assets in the shadow economy: a legal analysis of the asset recovery used in criminal activities
- 137 **AHMADJONOV MURODULLO NURALI UGLI**
Causes of corruption and democratic solutions
-

12.00.13 – HUMAN RIGHTS

- 145 **MUMINOV ASILBEK KHUSNIDDIN UGLI**
Legislation in the field of personal data protection in the digital environment:
foreign experience and national perspectives

Kelib tushgan / Получено / Received: 12.01.2026
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 12.02.2026
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 24.02.2026

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence.6.1./XTJM9482>

UDC: 347.7(045)(575.1)

MEZONIN KAPITALNING TADBIRKORLIK FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISHDAGI O‘RNI VA UNING HUQUQIY TARTIBGA SOLINISHI

Rahmatov Azizbek Iskandar o‘g‘li,
Toshkent davlat yuridik universiteti
mustaqil izlanuvchisi,
O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi
Dalat xizmatlarini tahlil qilish va rivojlantirish
boshqarmasi bo‘lim boshlig‘i
ORCID: 0000-0001-8590-4161
e-mail: rahmatov-azizbek95@mail.ru

Annotatsiya. Ushbu maqola tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishning an’anaviy usullari (bank krediti, lizing) moslashuvchanlik va innovatsion loyihalardagi xavfni qabul qilishda yetarli emasligi sharoitida mezonin moliyalashtirish kabi noan’anaviy, gibrid vositaning o‘rnini o‘rganishga qaratilgan. Mezonin qarz va kapital elementlarini birlashtirib, kompaniyalarga mavjud aksiyadorlik ulushini kamaytirmasdan katta hajmda kapital jalb qilish imkonini beradi va bankrotlik holatida ustuvorlikda yuqori kreditor va aksiyadorlar orasidagi o‘rta o‘rinni egallaydi. Tadqiqotning asosiy qismi mezoninning huquqiy tartibga solinishini qiyosiy tahlil qilishdan iborat. AQShda bu mexanizm Yagona tijorat kodeksi va 1933-yilgi Qimmatli qog‘ozlar to‘g‘risidagi qonun doirasida tartibga solinadi, bunda eng muhimi – mezonin kreditorning aksiya/ulush garovini tezkor va sudsiz musodara qilish huquqidir. Buyuk Britaniyada esa, “Companies Act 2006”, “Insolvency Act 1986” va “FSMA 2000” qoidalari mezoninning tuzilmaviy bo‘ysunishini tasdiqlaydi va uning professional faoliyatini litsenziyalashdan istisno qiladi. Maqolada mezonin bitimining asosiy ishtirokchilari – qarz oluvchi, yuqori kreditor va mezonin kreditor o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlar, ularning navbati, garov obyekti (aksiyalar/ulushlar) va daromad talablari batafsil ochib berilgan. Xulosada, mezoninning O‘zbekistondagi an’anaviy moliyalash turlariga o‘xshash jihatlaridan kelib chiqib, milliy qonunchilikka tegishli normalarni implementatsiya qilish, jumladan, garovni tezkor joriy etish va xususiy investitsiyalar uchun huquqiy aniqlik berish zarurligi asoslanadi.

Kalit so‘zlar: gibrid kapital, mezonin moliyalashtirish, huquqiy tartibga solish, tadbirkorlik, investor, tuzilmaviy bo‘ysunish, aksiya

РОЛЬ МЕЗОНИННОГО КАПИТАЛА В ФИНАНСИРОВАНИИ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И ЕГО ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ

Рахматов Азизбек Искандар угли,
самостоятельный соискатель Ташкентского
государственного юридического университета,
начальник отдела Управления анализа
и развития государственных услуг
Министерства юстиции Республики Узбекистан

Аннотация. Настоящая статья посвящена исследованию роли мезонинного финансирования как нетрадиционного гибридного инструмента в условиях, когда традиционные способы финансирования предпринимательской деятельности (банковский кредит, лизинг) оказываются недостаточно гибкими и не обеспечивают готовности принимать повышенные риски, присущие инновационным проектам. Мезонин, сочетая элементы долга и капитала, предоставляет компаниям возможность привлечь значительные объёмы финансирования без размывания долей действующих акционеров, а в случае банкротства занимает промежуточное место по очерёдности удовлетворения требований между старшими кредиторами и акционерами. Основная часть исследования представляет собой сравнительный анализ правового регулирования мезонинного финансирования. В США данный механизм регулируется в рамках Единого торгового кодекса и Закона о ценных бумагах 1933 года, при этом существенным элементом выступает право мезонинного кредитора на оперативное и внесудебное обращение взыскания на залог акций/долей. В Великобритании нормы Companies Act 2006, Insolvency Act 1986 и FSMA 2000 закрепляют структурную субординацию мезонина и предусматривают исключения из требований лицензирования профессиональной деятельности в данной сфере. В статье подробно раскрываются основные участники мезонинной сделки – заёмщик, старший кредитор и мезонинный кредитор – характер их взаимосвязей, очерёдность требований, предмет залога (акции/доли), а также параметры требований к доходности. В заключении обосновывается необходимость имплементации в национальное законодательство соответствующих норм с учётом сходства мезонина с традиционными формами финансирования в Узбекистане, включая внедрение механизмов оперативного обращения взыскания на залог и обеспечение правовой определённости для частных инвестиций.

Ключевые слова: гибридный капитал, мезонинное финансирование, правовое регулирование, предпринимательство, инвестор, структурная субординация, акция

THE ROLE OF MEZZANINE CAPITAL IN FINANCING ENTREPRENEURIAL ACTIVITY AND ITS LEGAL REGULATION

Rahmatov Azizbek Iskandar ugli,
Independent Researcher at Tashkent State University of Law,
Head of Department of the Department
for Analysis and Development of State Services
of the Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan

Abstract. This article is aimed at studying the role of such a non-traditional, hybrid tool as mezzanine financing in the context of insufficient flexibility and risk acceptance in innovative projects of traditional methods of financing entrepreneurial activity (bank credit, leasing). Mezzanine, combining elements of debt and capital, allows companies to attract large amounts of capital without reducing the existing share of shareholders and occupies a middle position among the top creditors and shareholders in terms of priority in the event of bankruptcy. The main part of the research consists of a comparative analysis of the legal regulation of the criterion. In the USA, this mechanism is regulated within the framework of the Uniform Commercial Code and the Securities Act of 1933, the most important of which is the criterion — the creditor’s right to immediate and out-of-court confiscation of the pledge of shares/stakes. In Great Britain, the “Companies Act 2006,” “Insolvency Act 1986,” and “FSMA 2000” rules confirm the structural subordination of the criterion and exclude its professional activity from licensing. The article details the relationship between the main participants of the mezzanine transaction — the borrower, senior creditor, and mezzanine creditor — their sequence, collateral object (shares/stakes), and income requirements. In conclusion, based on the similarities of the criterion with traditional types of financing in Uzbekistan, the need to implement relevant norms

into national legislation, including the prompt introduction of collateral and providing legal clarity for private investments, is substantiated.

Keywords: *hybrid capital, mezzanine financing, legal regulation, entrepreneurship, investor, structural subordination, share*

Kirish

Bugungi kunda dunyo moliya bozoridagi tendensiyalar, ayniqsa, kichik va o'rta biznesning ehtiyojlaridan kelib chiqib, qarz va kapitalning afzalliklarini birlashtirgan yangi moliyalashtirish vositalariga ehtiyoj ortmoqda. Gibrid moliyalashtirishning asosiy xususiyati shundaki, investor dastlab qarz beruvchi sifatida qat'iy foiz daromadini oladi, ammo kelajakda kompaniyaning o'sishiga qarab, ushbu qarzni aksiyaga aylantirish huquqiga ega bo'ladi.

AQShda startaplar konvertatsiya qilinadigan zayomlar (convertible loans) orqali venchur kapitalni faol jalb qilsa, Yevropa Ittifoqi va Yaponiya kabi rivojlangan bozorlarda yirik korporatsiyalar konvertatsiya qilinadigan obligatsiyalar yordamida kapital bazasini kengaytirmoqda. Gibrid instrumentlar nafaqat kompaniyalar uchun qulaylik yaratadi, balki investorlarga ham yuqori daromad va pastroq xatarlarni taklif qiladi.

Ushbu tendensiyalar gibrid moliyalashtirish mexanizmlarini o'rganish va ularni milliy qonunchilikka joriy etish, huquqiy tartibga solish jarayonida har ikkala tomonning huquqlarini himoya qilish uchun zarur choralar ko'rishni talab etadi.

Mazkur maqola tadqiqot sifatida turli manbalar tahlilini o'z ichiga oladi. Ushbu maqolada sohaga oid ilmiy tushunchalar, amaliyotchi olimlarning qarashlari, xulosa va fikrlari o'rganilgan. Shuningdek, mezonin moliyalashning turli davlatlarda tartibga solinishi qiyosiy-huquqiy jihatdan tahlil qilingan. Shuningdek, moliyalashtirishning ushbu yangi mexanizmini amaliyotga keng joriy etish, qonunchilik hujjatlarini takomillashtirish bo'yicha xulosalar berilgan. Bu xulosalarning amalga oshishi tadbirkorlarning o'z faoliyatini amalga oshirishda mustahkam moliya-

viy-huquqiy yechimlarning vujudga kelishi, shuningdek, investorlarning huquqlari kafoflatlanib, ular hamda tadbirkorlar o'rtasida ishonch muhitini yaratish kabi maqsadlarga erishishga xizmat qiladi.

Asosiy qism

Tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishning bank krediti, lizing va faktoring kabi an'anaviy usullari hozirda ham biznesni rivojlantirishda muhim rol o'ynab kelmoqda. Ularning asosiy afzalligi barqarorlik, aniq qoidalar va keng tarqalganlikdir. Biroq bugungi kundagi tez o'zgaruvchan, raqamlashgan va innovatsiyalar rivojlangan davrda ularning moslashuvchanlik va tezkorlik borasidagi kamchiliklari ko'zga tashlanmoqda.

Aynan shu kamchiliklar sababli noan'anaviy moliyalashtirish, xususan, gibrid mexanizmlar bugungi kunda tobora muhim ahamiyat kasb etib bormoqda. Bular o'zlarida ham qarz majburiyatlari, ham kapitalda ishtirok etish vositalari elementlarini birlashtiruvchi qimmatli qog'ozlar desak to'g'ri bo'ladi.

Rivojlangan davlatlarda gibrid moliyalashning eng keng tarqalgan turlaridan biri bu mezonin moliyalashtirish hisoblanadi. Mezonin – bu ham qarz, ham to'g'ridan to'g'ri investitsiya xususiyatlariga ega bo'lgan moliyalashtirish turi. Unga ko'ra, investor, odatda, kompaniya kapitaliga kirmaydi, balki uni rivojlantirish uchun qarz majburiyatlari orqali mablag' taqdim etadi, shu bilan birga, kelajakda qarz oluvchining aksiyalarini oldindan belgilangan narxda sotib olish huquqiga ega bo'ladi (Pirkova, 2017).

Mezonin moliyalashtirish (Mezzanine financing) AQShda 1980-yillarda paydo bo'lgan bo'lsa, Rossiyada birinchi mezonin moliyalashtirish fondi 2009-yilda "Volga River Credit Opportunity" nomi bilan tashkil etilgan (Mokina & Strelnikov, 2017).

AQShda mezonin bozori ancha rivojlangan va standartlashtirilgan bo'lib, unda ko'proq xususiy kapital firmalari faoliyat yuritadi. Yevropa bozorida esa, mezonin moliyalashtirish ko'proq tijorat banklari tomonidan amalga oshiriladi.

Ushbu moliyalashning ijobiy jihatlari shundaki, mezonin kreditorlar bankka qaraganda kamroq garov talab qiladi, chunki ular riskni kompaniyaning kelajakdagi daromadlari hisobidan qoplashni mo'ljallaydi. Bundan tashqari, kompaniya aksiyalarining katta ulushini sotmasdan, katta miqdordagi kapitalni jalb qilish imkonini beradi (Strelnikov, 2017).

Mezonin moliyalashning yana bir o'ziga xos xususiyati, korxonada bankrotlik holatida mezonin qarzni qoplash o'rta bosqichdagi zarurat deb hisoblanadi. Ya'ni majburiyatni ta'minlash birinchi navbatda bank kreditlariga, ikkinchi navbatda mezonin qarzlarga, so'ngra aksiyadorlarning talabiga qaratiladi (Chernikov, 2024).

Professor Jeyms Fosettning fikricha, bu bitimlardagi asosiy huquqiy muammo "kreditorlar iyerarxiyasi"dir. Mezonin qarz beruvchi, odatda, yuqoridagi kreditorlarga nisbatan (masalan, banklarga) past darajadagi himoyaga ega. Shu sababli huquqiy hujjatlarda to'lovlarga oid barcha tartib-qoidalar va ehtimoliy bankrotlik holatlaridagi huquqlar aniq ko'rsatilishi kerak (Fawcett, 2010).

Mezonin moliyalashtirish dastlab bozor amaliyotida paydo bo'lgan va keyinchalik aksariyat rivojlangan mamlakatlarning (AQSh, Buyuk Britaniya, Germaniya) qonunchiligida o'z aksini topgan. AQShda mezonin bitimlari "Uniform Commercial Code" (Uniform Commercial Code, 1953), ya'ni Yagona tijorat kodeksi hamda 1933-yilgi Qimmatli qog'ozlar to'g'risidagi qonun (Securities Act, 1933) bilan tartibga solinadi. Yevropa Ittifoqi davlatlarida mezonin moliyalashtirishga oid maxsus qonunlar mavjud emas. Uning huquqiy jihatlari asosan fuqarolik kodekslari, tijorat qonunchiligi va investitsiya fondi faoliyatini tartibga soluvchi qoidalar doirasida tartibga solinadi.

Rossiya Federatsiyasining Fuqarolik kodeksiga asosan, mezonin moliyalashtirishda dastlab qarz shartnomasi, so'ngra opsiya shartnoma imzolanadi. Opsiya shartnomada investorning subyektga tegishli aksiya yoki ulushlarni olish tartibi belgilanadi (Chernikov, 2024).

Moliyalashni rasmiylashtirish jarayonlari ham qolgan investitsiya turlarini rasmiylashtirishga o'xshab ketadi. Xususan, mablag'ga ehtiyoji bo'lgan korxonada dastlab mezonin fondga ariza beradi. Fond kompaniyaning moliyaviy holati, biznes modeli va o'sish istiqbollari chuqur tahlil qiladi. Fond va kompaniya moliyalashtirish shartlari, jumladan, foiz stavkasi, to'lov muddati va kapitalga kirish shartlari bo'yicha kelishib oladi. Kelishuvga erishilgandan so'ng, fond mablag'larni kompaniyaga o'tkazadi. Kompaniya kelishilgan muddat davomida foiz to'lovlari amalga oshiradi va belgilangan muddatda asosiy qarzni qaytaradi. Agar kompaniya sotilsa yoki IPOga chiqsa, fond o'z ulushini sotish orqali foyda ko'radi (Sazonov, 2016).

L. Tetrenova va J. Svedik mezonin moliyalashtirishni 2 xil turga bo'ladi: xususiy (subordinatsiyalangan qarzlarga, sindikatlashgan qarzlarga, "yashirin" ishtirok) va ommaviy mezonin (Tetrenova & Svedik, 2018).

"Leach and Melicher" (2014) ham ommaviy mezonin vositalari sifatida konvertatsiya qilinadigan obligatsiyalar, opsiya obligatsiyalar va imtiyozli aksiyalarni keltiradi.

Hozirgi vaqtda mezonin moliyalashtirish amaliyotida quyidagi shakllarda qo'llanilmoqda (Lurie & Melikhov, 2013):

1) mezonin qarzi. AQShda odatda ta'minlanmagan shaklda, G'arbiy Yevropada esa subordinatsiyalangan shaklda bo'ladi. Subordinatsiya shuni anglatadiki, kreditorga mulkni keyinchalik ushlab qolish yoki garovga qo'yish huquqi beriladi, ya'ni birinchi navbatda yuqori kreditorning manfaati ko'zlanadi;

2) investorning "oshkor qilinmaydigan" ishtiroki bilan moliyalashtirish. Bunda inves-

tor qarz oluvchi kompaniyaning aksiyalarini sotib oladi, lekin kompaniyaning kreditorlari oldida hech qanday javobgarlikni o'z zimmasiga olmaydi;

3) konvertatsiya qilinadigan obligatsiyalar chiqarish orqali ta'minlangan moliyalashtirish. Bu obligatsiyalar foizlarning qat'iy to'lovlarini va moliyalashtirish muddati tugaganda asosiy qarzni qaytarishni nazarda tutadi;

4) imtiyozli aksiyalar chiqarish orqali ta'minlangan moliyalashtirish. Bunda qarz oluvchi kompaniyaning imtiyozli aksiyalari chiqariladi. Bunday aksiyalar kompaniyaning boshqa aksiya egalari nisbatan foydada ishtirok etishda va tugatish qiymatida imtiyozli huquqlarni beradi.

Mezonin moliyalashtirish tuzilmasida uch asosiy taraf mavjud:

- qarz oluvchi kompaniya (borrower/issuer): moliyalashtirish olayotgan kompaniya;

- yuqori kreditor (senior lender): eng xavfsiz qarz beruvchi, moliyalashtirish tuzilmasida eng yuqori ustuvorlikka ega bo'lgan tomon;

- mezonin kreditor (mezzanine lender): subordinatsiya qilingan (ikkilamchi) qarz beruvchi.

Kreditor va qarzdor kompaniya o'rtasida qarz shartnomasi imzolanganach ushbu shartnoma kompaniyaning aksiyalari yoki ulushlari bilan ta'minlanadi, ya'ni qarzlar qaytarilmasa, aksiyalar ustidan nazoratni qo'lga oladi.

Ikkala kreditor o'rtasidagi huquqiy munosabatlar kreditorlararo kelishuv (Intercrreditor agreement) deb nomlangan huquqiy hujjatda aniq belgilanadi. Bu kelishuv mezonin kreditorning yuqori kreditoridan keyin to'lov olishini, shuningdek, "defolt" holatida mezonin kreditorning nazoratni qo'lga kiritish huquqi yuqori kreditorning huquqlariga qanday bo'ysunishini belgilab beradi.

Mezonin kreditorlar odatda yuqori kreditor (bank) kabi oddiy moliya instituti emas, balki ixtisoslashgan investitsion fondlardir. Mezonin kreditorlar o'z mablag'larini xususiy

kapital fondlari yoki maxsus mezonin fondlaridan oladi. Bu fondlar esa, o'z navbatida investorlar (masalan, pensiya fondlari, sug'urta kompaniyalari, yirik korporatsiyalar yoki juda boy shaxslar) tomonidan kiritilgan kapitalni boshqaradi (Silbernagel & Vaitkunas, 2010).

Mezonin moliyalashtirishni tartibga solish bo'yicha turli davlatlarning qonunchiligida turli normalar belgilangan. Xususan, Buyuk Britaniyada mezonin moliyalashtirish asosan umumiy huquq (common law) va quyidagi qonunlar bilan tartibga solinadi:

Jadval

Buyuk Britaniyada mezonin moliyalashtirishni tartibga soluvchi qonunchilik hujjatlari

Asosiy qonun/qoida	Mezoninga aloqasi
To'lovga qobiliyatsizlik to'g'risidagi qonun (Insolvency Act 1986) (Insolvency Act, 1986)	Kompaniya bankrotlik holatiga tushganda, kreditorlarning, ayniqsa, mezonin kreditorning ustuvorlik tartibini va garovni joriy etish (musodara) jarayonini belgilaydi. Mezonin kreditorning asosiy qarz beruvchidan keyingi o'rni aynan shu qonun doirasida himoya qilinadi.
Umumiy huquq (Common Law) qoidalari	Mezonin bitimi (qarz shartnomasi)ning amal qilishi, "kovenant"lar (majburiyatlar) va "defolt" shartlarini tartibga soladi. Buyuk Britaniyada huquqlarning "egalik" yoki "nazorat" orqali emas, balki shartnomada aniq yozilganligi asosida belgilanishini tasdiqlaydi.
Companies Act 2006 (Companies Act, 2006)	Aksiyadorlik ulushi (Equity kicker) va direktorlarning majburiyatlarini belgilaydi.
Yerni ro'yxatdan o'tkazish to'g'risidagi qonun (Land Registration Act 2002)	Agar mezonin bitimi ba'zi hollarda bevosita ko'chmas mulkka ham tegishli bo'lsa, bu qonun ko'chmas mulk garovining ro'yxatdan o'tkazilish tartibini belgilaydi.
Moliyaviy xizmatlar va bozorlar to'g'risidagi qonun (FSMA 2000)	Mezonin moliyalashtirishidagi aksiyalar bilan bog'liq muayyan moliyaviy operatsiyalar va investorlarni himoya qilish talablarini qisman tartibga solishi mumkin.

AQShda mezonin moliyalashtirishdagi eng muhim huquqiy xatarlardan biri – bu AQSh Bankrotlik kodeksining 510-moddasida (United States Code, 1984) belgilangan “Adolatli subordinatsiya” doktrinasidir.

Kodeksning ushbu bandi sudga keng vakolat beradi. Unga ko‘ra, talab dastlab yuqori navbatda turgan bo‘lsa ham, sud uni pastki navbatga o‘tkazib yuborishi mumkin. Natijada mezonin kreditorning talabi hatto garovga olinmagan boshqa kreditorlar talablaridan ham pastga tushib ketishi mumkin.

Anglo-sakson huquq tizimidagi (AQSh, Buyuk Britaniya) mezonin moliyalashtirish asosan garov ta‘minotiga va “qarz” (debt) tabiatiga asoslangan bo‘lsa, kontinental huquq oilasiga mansub Germaniya qonunchiligida ushbu vosita “korporativ hamkorlik” va “majburiyat huquqi” kesishmasida tartibga solinadi.

Germaniyada mezonin moliyalashtirishning huquqiy asosi maxsus qonun bilan emas, balki Germaniya Savdo kodeksi (Handelsgesetzbuch, 2024) normalari orqali belgilangan ikki asosiy vosita: “jim” sheriklik (Stille Gesellschaft) va foydada ishtirok etish huquqi (Genussrechte) orqali amalga oshiriladi.

Germaniyada mezonin kapitalini jalb qilishning eng keng tarqalgan shakli – bu Savdo kodeksining 230–237-moddalarida tartibga solingan “jim” sheriklikdir. Ushbu modelning mohiyati shundaki, investor kompaniyaga sarmoya kiritadi, ammo tashqi uchinchi shaxslar (kreditorlar yoki mijozlar) uchun ko‘rinmas bo‘lib qoladi.

230-moddaga ko‘ra, “jim” sherik (mezonin investor) tomonidan kiritilgan sarmoya to‘liq tadbirkorning (kompaniyaning) mulkiga o‘tadi. AQSh modelidan farqli o‘laroq, bu yerda investor kompaniya aktivlariga nisbatan “garov huquqi”ga ega bo‘lmaydi, balki kompaniyaning ichki sherigiga aylanadi.

236-moddaga binoan, kompaniya to‘lovga layoqatsiz deb topilganda, mezonin investor (agar uning sarmoyasi zararlar tufayli to‘liq yo‘qolmagan bo‘lsa) qolgan mablag‘ini talab

qilib, kreditor sifatida chiqishi mumkin.

Mezonin moliyalashtirish nuqtayi nazaridan quyidagi o‘ziga xos xususiyatlari bilan ajralib turadi:

1) boshqaruv huquqining yo‘qligi: bu xususiyat kompaniya nazoratini o‘z qo‘lida saqlab qolishni istagan ta‘sischilar uchun ayniqsa jozibadordir;

2) mulkiy huquqlarning ustuvorligi: garchi boshqaruv huquqi bo‘lmasa-da, investor xuddi aksiyador kabi kompaniyaning sof foydasidan ulush olish huquqiga ega bo‘ladi;

3) kapitalni qaytarish: shartnoma mudati tugagach, investor kiritgan sarmoyasini nominal qiymatda (ba‘zan qo‘shimcha mukofot bilan) qaytarib olish huquqiga ega bo‘ladi.

“Genussrechte” oddiy qarz majburiyatiga aylanib qolmasligi va mezonin maqomini olishi uchun shartnomaga maxsus subordinatsiya bandi kiritiladi. Ushbu bandga ko‘ra, kompaniya to‘lovga layoqatsizlik holatiga tushib qolganda, “Genussrechte” egasining talablari barcha boshqa kreditorlar (banklar, ta‘minotchilar) talablari qondirilgandan keyingina, ammo aksiyadorlardan oldin qanoatlantiriladi.

Xulosa qilib aytganda, Germaniya qonunchiligi mezonin moliyalashtirishni qat‘iy garov va musodara (AQSh modeli) mexanizmi orqali emas, balki investor va tadbirkor o‘rtasidagi moslashuvchan shartnomaviy munosabatlar orqali tartibga solish yo‘lidan borgan. Bu esa, O‘zbekiston kabi kontinental huquq tizimiga mansub davlatlar uchun alternativ huquqiy yechimlarni taklif etadi.

Germaniyaning “Genussrechte” modeli O‘zbekiston qonunchiligi uchun muhim ahamiyatga ega. Sababi ushbu vosita yangi qonun qabul qilishni talab qilmaydi, balki mavjud Fuqarolik kodeksi doirasidagi “shartnoma erkinligi” tamoyili orqali amalga oshirilishi mumkin. Xususan, O‘zbekistonda “Foydada ishtirok etuvchi obligatsiyalar” yoki maxsus “Investitsion qarz shartnomalari”ni joriy etishda “Genussrechte” tajribasidan

foydalanish mumkin. Bunda investorlarga ovoz berish huquqini bermagan holda, ularga kompaniya foydasidan yuqori dividend olish huquqini kafolatlovchi va bankrotlikda subordinatsiya qilingan mexanizmni yaratish maqsadga muvofiqdir.

Rivojlangan davlatlarda mezonin moliyalashtirish bozorining barqarorligi nafaqat bitim shartlarini, balki kapital egalari – investitsiya fondlari faoliyatini tartibga solish orqali ham ta'minlanadi. Bu borada Yevropa Ittifoqining 2011-yil 8-iyundagi 2011/61/EU sonli “Muqobil investitsiya fondlarini boshqaruvchilar to'g'risida”gi direktivasi (European Parliament & Council of the European Union, 2011) (Alternative investment fund managers directive – AIFMD) eng muhim huquqiy hujjat hisoblanadi.

Direktivaning 26–30-moddalari mezonin va xususiy kapital fondlarining faoliyatiga aniq cheklovlar o'rnatuvchi asosiy normalar hisoblanadi. Bu normalarning asosiy mohiyati “24 oylik muzlatish” davrini joriy etishdan iborat. Investor kompaniya ustidan nazoratni qo'lga kiritgan kundan boshlab, keyingi 2 yil (24 oy) davomida kompaniyaning moliyaviy barqarorligiga zarar yetkazishi mumkin bo'lgan har qanday harakatlarni amalga oshirishi qat'iy qat'iy taqiqlanadi.

Shuningdek, ushbu davrda mezonin fondlari yoki ular boshqaruvchilari bo'lgan kompaniyalar quyidagi uchta asosiy moliyaviy qarorni qabul qilishi man etiladi: kapitalni kamaytirish, aksiyalarni qaytarib sotib olish, katta miqdorda dividendlar tarqatish.

Xulosa

Mezonin moliyalashtirishning samarali faoliyati uch asosiy ustunga tayanadi: qonuniy tartibga solish, shartnomaviy standartlashtirish va institutsional nazorat.

Tahlil natijalari kontinental (Germaniya) va anglo-sakson (AQSh / Buyuk Britaniya) huquq tizimlari o'rtasidagi prinsipial farqni namoyish etdi. AQSh va LMA standartlari

asosan garov va talablarning navbati (subordinatsiya) orqali “qarz” munosabatlarini tartibga solsa, Germaniyaning “jim” sheriklik instituti moliyalashtirishni kompaniyaning zarariga sherik bo'lish orqali “kapital” munosabatlariga yaqinlashtiradi.

Yevropa Ittifoqi direktivasi va AQShning “Adolatli subordinatsiya” doktrinasi mezonin moliyalashtirishning axloqiy jihatini ta'minlaydi. Ushbu mexanizmlar investorlarga kompaniya ustidan nazoratni qo'lga kiritgandan so'ng aktivlarni bo'lib sotish yoki boshqa kreditorlar hisobidan nohaq ustunlik olishni taqiqlaydi.

Mezonin moliyalashtirishning ahamiyati uning innovatsiyalarni rag'batlantirish, kapital bozorini chuqurlashtirish va an'anaviy moliyalashtirish instrumentlari bera olmaydigan moslashuvchanlikni ta'minlash qobiliyatidir. Ushbu vositadan samarali foydalanish, shubhasiz, mamlakat iqtisodiyotining diversifikatsiyasi va uzoq muddatli, barqaror rivojlanishining muhim shartidir.

Shunga ko'ra, nobank kredit tashkilotlari to'g'risidagi qonunchilikni takomillashtirish orqali mezonin moliyalashtirish fondlari va institutlarining paydo bo'lishi uchun asos yaratish, Fuqarolik kodeksida mezonin shartnomasining huquqiy asosini belgilash, “To'lovga qobiliyatsizlik to'g'risida”gi hamda “Aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida”gi Qonunlarga bankrotlik vaqtida mezonin kreditorining talablarini qondirish navbatini aniq belgilash ushbu moliyalash turining milliy qonunchiligimizga joriy etishning dastlabki qadamlari hisoblanadi.

Ushbu sohadagi qonunchilikni takomillashtirish nafaqat faoliyatini boshlayotgan tadbirkorlarning imkoniyatlarini kengaytiradi, balki huquqiy xavflarni kamaytirish va yuridik aniqlikni ta'minlash orqali respublikaga kirib kelayotgan xorijiy investitsiyalar oqimining ortib borishiga xizmat qiladi.

REFERENCES

1. Chernikov, V. E. (2024). Mezaninnoe finansirovanie kak instrument privilecheniya sredstv v proekty gosudarstvenno-chastnogo partnerstva. *Obrazovanie i pravo [Education and Law]*, (8), 95.
2. Companies Act 2006. (2006). Companies Act 2006 [Law of the United Kingdom on companies]. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents>
3. European Parliament & Council of the European Union. (2011). Directive 2011/61/EU on Alternative Investment Fund Managers [Directive on alternative investment fund managers]. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2011/61/oj/eng>
4. Fawcett, J. (2010). *Corporate finance and legal risk*. Sweet & Maxwell.
5. Financial Services and Markets Act 2000. (2000). Financial Services and Markets Act 2000 [Law of the United Kingdom on financial services and markets]. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/8/contents>
6. Handelsgesetzbuch. (2024). German Commercial Code. https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_hgb/
7. Insolvency Act 1986. (1986). Law of the United Kingdom on insolvency. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/45/contents>
8. Land Registration Act 2002. (2002). Law of the United Kingdom on land registration. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2002/9/contents>
9. Leach, J., & Melicher, R. (2014). *Entrepreneurial finance* (1st ed.). South-Western Cengage Learning.
10. Lurie, V., & Melikhov, E. (2013). *Mezzanine financing: International experience and Russian practice*.
11. Mokina, L., & Strelnikov, E. (2017). Mezoninnoe finansirovanie kak alternativnyy istochnik korporativnogo finansirovaniya: rossiiskiy opyt [Mezzanine financing as an alternative source of corporate financing: Russian experience]. *Zhurnal ekonomicheskikh issledovaniy [Journal of Economic Research]*, 3(12), 6–7.
12. Pirkova, G. X. (2017). Mezoninnoe finansirovanie kak istochnik finansirovaniya na sovremennom etape razvitiya predprinimatelskoy deiatelnosti v Rossiiskoy Federatsii [Mezzanine financing as a source of financing at the present stage of entrepreneurial activity development in the Russian Federation]. *Rossiyskoe predprinimatelstvo [Russian Journal of Entrepreneurship]*, 18(7), 1151–1158.
13. Sazonov, S. P. (2016). Alternative sources of business development: Mezzanine financing. *Scientific Papers of the University of Pardubice. Series D, Faculty of Economics & Administration*, 23(37).
14. Securities Act of 1933. (1933). Law of the United States on securities. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/COMPS-1884/pdf/COMPS-1884.pdf>
15. Silbernagel, C., & Vaitkunas, D. (2010). Mezzanine finance. Bond Capital.
16. Strelnikov, E. V. (2017). K voprosu o modelirovanii finansovogo rynka [On the issue of financial market modeling]. *Upravlenets [The Manager]*, 1(65), 54–59.
17. Tetreva, L., & Svedik, J. (2018). Mezzanine financing instruments in comparison to the classic financing sources. *Business, Management and Economics Engineering*, 16, 133–146. <https://doi.org/10.3846/bme.2018.2205>
18. Uniform Commercial Code. (1953). <https://www.uniformlaws.org/acts/ucc>
19. United States Code. (1984). Title 11, Section 510: Subordination. Bankruptcy Code. <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/11/510>

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2026-YIL 1-SON

VOLUME 6 / ISSUE 1 / 2026

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.6.1.